

УДК 368.5

Т. Ю. Петрук,
магістр, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ

T. Petruk,
a master, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE ECONOMIC CONTENT AND SIGNIFICANCE OF AGRICULTURAL INSURANCE

Страховання є важливою складовою частиною ринкової економіки, а страховання в сільськогосподарському секторі не тільки ефективний і важливий інструмент управління ризиками, але один з найскладніших видів страхування з точки зору його організації та проведення. Тому у статті узагальнено підходи щодо визначення поняття "сільськогосподарське страхування", які наведені у вітчизняних та зарубіжних джерелах, а також у вітчизняній нормативно-правовій базі. Виділено чотири підходи, відповідно до яких здійснюється визначення категорії "сільськогосподарське страхування". На основі узагальнення наявної інформації подано власне розуміння означеної категорії, а також визначено значення сільськогосподарського страхування в сучасних умовах.

Insurance is an important part of the market economy, and insurance in the agricultural sector is not only an effective and important tool for risk management, but one of the most difficult types of insurance in terms of its organization and realization. Therefore, the study summarizes the approaches to the definition of "agricultural insurance", which are listed in domestic and foreign sources, as well as in the national regulatory framework. It was identified four approaches to the foundations according to which the definition of the "agricultural insurance" is given. It is submitted own understanding of the designated categories on the basis of summarizing the available information, and also it is identified the importance of agricultural insurance in the modern world.

Ключові слова: сільськогосподарське страхування, страхування врожаю, сільськогосподарські ризики, страховий захист, збитки.

Key words: agricultural insurance, crop insurance, agricultural risks, insurance protection, damage.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сільське господарство як життєво важлива галузь економіки пов'язане з високим ризиком, зумовленим діями різних факторів як природно-кліматичного, так і біологічного характерів. Зокрема захворювання тварин, знищення врожаю сільськогосподарських культур шкідниками тощо [1]. Тому управління ризиками в сільському господарстві є одним з найважливіших напрямів ефективного розвитку галузі, запорука успішного ведення агробізнесу. Одним з ефективних інструментів уп-

равління та захисту від ризиків у сфері сільського господарства є сільськогосподарське страхування, яке також часто серед теоретиків та практиків носить назву "агрострахування". Тому дослідження економічного змісту та значення цього класу страхування є актуальним завданням.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми сільськогосподарського страхування є предметом дослідження широкого кола

українських та зарубіжних вчених. Аналізу цих проблем приділяли увагу Ю.В. Алескерова [2], В.Д. Базилевич [1], Р. Ітуріос [14], О.М. Лобова [4], Г.А. Матвієнко [6], С.А. Навроцький [12], О.М. Остапенко [3], О.Т. Прокопчук [10], А.С. Шолойко [9] та ін. У працях цих та інших економістів досліджуються теоретичні та практичні питання здійснення сільськогосподарського страхування, окремі методичні підходи до його удосконалення. Однак у зазначених публікаціях не наводиться комплексний підхід до розуміння сутності сільськогосподарського страхування.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є поглиблення економічного змісту поняття сільськогосподарського страхування та визначення його значення в сучасних умовах.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сутність страхування полягає в передачі більшої частини (вартості) ризику іншій стороні за узгоджену плату на певний час і на певних умовах.

Як зазначає Ю.В. Алескерова, головна мета страхування аграрних ризиків полягає в компенсації майнової шкоди врожаю, викликаного впливом природно-кліматичних явищ [2, с. 62—69], хоча, на нашу думку, проблема аграрних ризиків та їх страхування є більш широкою.

Дослідження економічної сутності та змісту сільськогосподарського страхування неможливе без узагальнення підходів до визначення цього поняття, які наводяться як у наукових вітчизняних та зарубіжних джерелах, так і в розробленій нормативно-правовій базі.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що хоча сільськогосподарське страхування є досить актуальною темою сучасних досліджень, однак визначення даної категорії вченими наводяться вкрай рідко. В більшості випадків сільськогосподарське страхування визначається як "економічні відносини щодо захисту майнових інтересів суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність у галузі сільськогосподарства".

На формування думки щодо визначення категорії сільськогосподарське страхування, що склалася на даний момент часу, вплинули наступні фактори [3]:

— по-перше, питання, що пов'язані зі страхуванням сільськогосподарських підприємств стали цікавими для науковців з моменту прийняття Закону України "Про страхування" № 2745 від 4 жовтня 2001 року у новій редакції, який виз-

начив обов'язкові види сільськогосподарської продукції, що підлягають страхуванню. За ним обов'язковому страхуванню стали підлягати не тільки врожай сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень сільськогосподарських підприємств державної форми власності, але й врожай зернових культур та цукрових буряків сільськогосподарських підприємств усіх форм власності. Тож, можна сказати, що напрям страхування сільськогосподарських підприємств не є достатньо вивченим;

— на формування дефініції категорії "сільськогосподарське страхування" найбільшу силу впливу здійснили існуючі визначення категорії "страхування". Проте необхідно пам'ятати про те, що сільськогосподарське страхування має специфічні властивості, зокрема: специфіка об'єктів, що приймаються на страхування та обсяг відповідальності по ним. А відтак, неврахування умов діяльності сільськогосподарських підприємств, ризиків, що характерні для них, зумовлює "однобокість" змісту означеної категорії;

— по-третє, при формуванні визначення категорії, вчені в більшості випадків не приймають до уваги головний предмет сільськогосподарського страхування — ризик.

Опираючись на вищевикладене, необхідно провести аналіз існуючих думок щодо визначення поняття "сільськогосподарське страхування" та сформулювати концептуальні засади визначення його змісту. При цьому треба звернути увагу, що досить часто у науковій літературі наводяться тотожні поняття, зокрема "агροстрахування" та "страхування сільськогосподарських ризиків". У межах цієї роботи узагальнюючим терміном є сільськогосподарське страхування, а зазначені вище терміни вважаються тотожними та будуть використовуватися на рівні поряд з основним базовим поняттям.

Так, О.М. Остапенко визначає сільськогосподарське страхування як "об'єктивну категорію, котра дає змогу регулювати відносини між страховиками та сільськогосподарськими товаровиробниками з приводу врегулювання питань відшкодування збитків одним одному" [3].

Сільськогосподарське страхування як систему економічних відносин також визначає і О.М. Лобова, яка під цим поняттям розуміє "систему економічних відносин між конкретними суб'єктами господарювання, де, з одного боку виступають страховики — фінансово-кредитні установи, а з іншого — страхувальники — сільськогосподарські підприємства, орендарі, селянські (фермерські) господарства, які за пев-

Рис. 1. Місце сільськогосподарського страхування у загальній системі страхування

Джерело: складено автором на основі [10].

ну плату передають свої ризики майнових, фінансових втрат у сільськогосподарській діяльності з метою отримання відшкодування при настанні страхового випадку" [4, с. 58].

Як економічні відносини страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою визначається і в Законі України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" [5], згідно з яким це: економічні відносини щодо страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених цим Законом, за рахунок грошових фондів, що формуються у страховика шляхом сплати страхувальником страхових платежів (премій), частина яких компенсується за рахунок державних субсидій, та доходів від розміщення коштів цих фондів, яке здійснюється відповідно до положень Закону і визначається наявністю та особливостями ризиків, носіями яких є сільськогосподарські рослини і тварини.

На відміну від попередніх науковців, які визначали сільськогосподарське страхування в першу чергу, як систему економічних відносин, Г.А. Матвієнко розуміє під сільськогосподарським страхуванням "створення спеціальних фондів за рахунок внесків сільськогосподарських виробників для відшкодування збитків, спричинених природно-кліматичними та іншими ризиками і є основним важелем розвитку сільського господарства" [6, с. 7]. Варто погодитися з думкою науковця про те, що саме страхування є найбільш ефективним ринковим механізмом управління ризиками в сільському господарстві, який сприяє підвищенню його інвестиційної привабливості та стабілізації доходів виробників, а також забезпеченню продовольчої безпеки держави.

О.В. Кравчук інтерпретує сільськогосподарське страхування "...як сукупність заходів стосовно захисту майнових інтересів громадян, організацій і установ, що займаються сільсько-

господарською діяльністю у разі настання певних подій за рахунок страхових резервів, організованих спеціалізованими страховими державними і недержавними структурами" [7, с. 85—91].

Агрострахування, за Ю.В. Самойлик, — це "вид цивільно-правових відносин, щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб,

здіяяних у сільськогосподарському виробництві, у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством". За нею, сутність "агрострахування" полягає у "компенсації втрат сільськогосподарського виробника, завданих впливом зовнішньоекономічних важелів та несприятливими природно-кліматичними умовами відповідальною за це особою" [8, с. 345—354].

А.С. Шолойко у дисертації "Страховий захист виробництва продукції рослинництва від природно-кліматичних ризиків" поряд з категорією сільськогосподарське страхування наводить поняття "страховий захист виробництва продукції рослинництва". Зокрема виокремлено вузьке його значення, коли розуміється лише страхування, та широке, коли враховуються й інші способи страхового захисту: самострахування, взаємне страхування тощо [9, с. 6].

Значна кількість науковців відносить сільськогосподарське страхування до специфічного класу страхування. Так, О.Т. Прокопчук, вважає під сільськогосподарським страхуванням окремий вид страхування, який об'єднує кілька підгалузей. На її думку, виділення сільськогосподарського страхування в окремий клас здійснюється за принципами формування комплексних видів страхування. До таких видів, наприклад, відносяться морське, космічне, авіаційне, медичне тощо [10, с. 47]. Сільськогосподарське страхування — це розгалужене поняття, до його складу входить багато різних видів страхування, як майнових, так і відповідальності. Тому воно є підгалуззю як майнового страхування, так і страхування відповідальності (рис. 1), які, у свою чергу, виступають субкатегоріями страхування.

Відповідно, сільськогосподарське страхування, перебуваючи в субпідрядному зв'язку з даними галузями страхування, має ті самі ознаки і функції, якими володіє категорія страхування в цілому.

У Звіті Міжнародної фінансової корпорації Групи Світового банку у термінологічному словнику наводиться визначення агрострахування, під яким розуміється вид страхування, що використовується сільськогосподарськими підприємствами та включає такі напрями, як: страхування культур, страхування тварин, страхування аквакультур і лісових насаджень, але не включає страхування будівель і обладнання, які можуть бути застраховані тим самим страховиком за іншим договором страхування [11, с. 54].

Про те, що сільськогосподарське страхування є сукупністю різних видів страхування в аграрному секторі, тобто виступає окремим видом страхування поряд з морським, авіаційним, медичним та ін. звертає також увагу і С.А. Навроцький [12, с. 96—99]. Однак, на нашу думку, такий підхід до визначення сільськогосподарського страхування не дає змоги оцінити його специфіку.

Так, експерт страхового ринку Р. Шинкаренко підкреслює, що "агрострахування значно відрізняється від інших видів ризикового страхування, оскільки страхуються біологічні об'єкти, що знаходяться в розвитку. Так, при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур на страхування спочатку приймаються паростки рослин, які через певний період повинні сформувати урожай, тобто товарну продукцію. Ми маємо справу зовсім з іншим профілем ризику, бо здійснюється страхування об'єкта, якого на момент страхування ніби не існує. Точніше, страхуються рослини, які повинні сформувати урожай, і він повинен бути отриманий в певній формі та в певному стані до закінчення дії договору страхування" [13].

У зарубіжній науці та практиці сільськогосподарське страхування та агрострахування є синонімами, оскільки переклад цих категорій на англійську мову є однаковим — *agricultural insurance*. Так, Р. Ітуріос визначає агрострахування як спеціальну лінію страхування майна, що застосовується для сільськогосподарських підприємств. Як визнання особливого характеру та специфіки цього виду страхування, страхові компанії, що працюють у цьому сегменті страхового ринку або мають відокремлені структурні підрозділи, що спеціалізуються на страхуванні сільськогосподарських ризиків або уклали договори перестрахування з іншими страховиками, що спеціалізуються на цьому виді страхування [14, с. 8]. Р. Ітуріос акцентує увагу на тому, що сільськогосподарське страхування не обмежується страхуванням врожаю. Цей вид страхування також відноситься і

до худоби, чистокровних коней, лісового господарства, аквакультур, теплиць і т.д.

Також поряд з поняттям *agricultural insurance* у зарубіжних джерелах зустрічається поняття *crop insurance* (страхування врожаю). Страхування врожаю визначається як окремий вид страхових послуг, якими користуються сільгоспвиробники, в тому числі фермери, скотарі та інші, щоб захистити себе від будь-якої втрати сільськогосподарських культур у результаті страхових подій таких, як: град, посухи та повені, або втрати доходів через зниження в цінах сільськогосподарських товарів. Дві основні категорії страхування врожаю — це страхування врожаю-вихід (*crop-yield insurance*) і страхування врожаю-дохід (*crop-revenue insurance*). Також виділяють страхування на основі індексу врожайності [15, с. 162].

Отже, на основі наведених визначень випливає той факт, що:

— по-перше, сільськогосподарське страхування несе в собі захисну функцію та функцію відшкодування, проте відрізняється від страхування лише специфікою об'єктів, що приймаються за сільськогосподарського страхування та системою ризиків, що характерні їм. Специфічними об'єктами, що приймаються на страхування, в даному випадку виступають сільськогосподарські культури, тварини, що тісно пов'язані з природою;

— по-друге, за сільськогосподарського страхування науковцями відзначається роль виключно страхової компанії та сільськогосподарських підприємств, що є об'єктивним явищем. Така ситуація виникає у випадку, коли мова йде про добровільне страхування сільськогосподарської продукції, тварин та спецтехніки. Такого погляду дотримується О.В. Кравчук. Проте у визначеннях не відмічається роль та значення держави за страхування, що є досить актуальним за прийняття Закону України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" 2012 року: пропорційна участь (50: 50) як держави, так і страхової компанії за відшкодування завданих збитків постраждалим сільськогосподарським підприємствам;

— по-третє, у наведених визначеннях у першу чергу відмічаються загальні риси категорії "страхування", такі як: захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, тобто здатність страхових компаній відшкодувати завданий збиток постраждалим суб'єктам. Зрозуміло, що платоспроможність страхової компанії в цьому випадку є визначальною. Проте зводити його виключно до цієї важливої характери-

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття "сільськогосподарське страхування"

Автор / Джерело	Визначення
Закон України [5]	економічні відносини щодо страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених цим Законом, за рахунок грошових фондів, що формуються у страховика шляхом сплати страховальником страхових платежів (премій), частина яких компенсується за рахунок державних субсидій, та доходів від розміщення коштів цих фондів, яке здійснюється відповідно до положень Закону і визначається наявністю та особливостями ризиків, носіями яких є сільськогосподарські рослини і тварини
О.М. Остапенко [3]	об'єктивна категорія, котра дає змогу регулювати відносини між страховиками та сільськогосподарськими товаровиробниками з приводу врегулювання питань відшкодування збитків одним одному
О.М. Лобова [4, с. 58]	система економічних відносин між конкретними суб'єктами господарювання, де, з одного боку, виступають страховики – фінансово-кредитні установи, а з іншого – страховальники – сільськогосподарські підприємства, орендарі, селянські (фермерські) господарства, які за певну плату передають свої ризики майнових, фінансових втрат у сільськогосподарській діяльності з метою отримання відшкодування при настанні страхового випадку
Г.А. Матвієнко [6, с. 7]	створення спеціальних фондів за рахунок внесків сільськогосподарських виробників для відшкодування збитків, спричинених природно-кліматичними та іншими ризиками і є основним важелем розвитку сільського господарства
О. В. Кравчук [7, с. 85-91]	сукупність заходів стосовно захисту майнових інтересів громадян, організацій і установ, що займаються сільськогосподарською діяльністю у разі настання певних подій за рахунок страхових резервів організованого спеціалізованими страховими державними і недержавними структурами
Ю. В. Самойлик [8, с. 345-354]	вид цивільно-правових відносин, щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, задіяних у сільськогосподарському виробництві, у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством». За нею, сутність «агростахування» полягає у «компенсації втрат сільськогосподарського виробника завданих впливом зовнішньоекономічних важелів та несприятливими природнокліматичними умовами відповідальною за це особою
О.Т. Прокопчук [10, с. 47]	окремий вид страхування, який об'єднує кілька підгалузей, виділення сільськогосподарського страхування в окремий клас здійснюється за принципами формування комплексних видів страхування
Термінологічний словник IFC [11, с. 54]	вид страхування, що використовується сільськогосподарськими підприємствами та включає такі напрями, як: страхування культур, страхування тварин, страхування аквакультур і лісових насаджень, але не включає страхування будівель і обладнання, які можуть бути застраховані тим самим страховиком за іншим договором страхування
С.А. Навроцький [12, с. 96-99]	сукупність різних видів страхування в аграрному секторі, тобто сільськогосподарське страхування виступає окремим видом страхування поряд з морським, авіаційним, медичним та ін.
Р. Ітуріос [14, с. 8]	спеціальна лінія страхування майна, що застосовується для сільськогосподарських підприємств

Джерело: авторська розробка.

стики не є коректним. Спершу, ми повинні говорити саме про захист майнових інтересів сільськогосподарських підприємств, а не торкатися майнових інтересів домогосподарств. А щодо забезпечення відшкодування завданих збитків, то ми повинні розглядати інструменти захисту через самострахування, забезпечення страхового захисту страховими компаніями, товариствами взаємного страхування;

— по-четверте, при формуванні дефініції "сільськогосподарське страхування", наголос необхідно зробити на сільськогосподарських ризиках. Щодо ризиків, які характерні для головних об'єктів сільськогосподарського страхування, то необхідно відмітити, що вони пов'язані та зумовлені дією природи. Як правило, до розряду надзвичайних і типових ризиків в сільському господарстві, від яких здійснюється страхування за спеціальними державними програмами, відносяться природні стихійні лиха, такі як посухи повені, заморозки, град і збиток, нанесений тваринам і рослинам різними шкідниками.

У таблиці 1 представлено узагальнення підходів щодо визначення поняття "сільськогосподарське страхування", які наведені у вітчизняних та зарубіжних джерелах, а також у вітчизняній нормативно-правовій базі.

Наведені у таблиці 1 визначення дають змогу виокремити декілька підходів, яких дотри-

муються вчені та законодавець у процесі визначення сутності такої категорії як "сільськогосподарське страхування". Так, у рамках першого підходу сільськогосподарське страхування визначається як вид (система) економічних (цивільно-правових відносин). Цього підходу дотримується законодавець [5], а також О.М. Остапенко, О.М. Лобова, Ю. В. Самойлик.

У досить значній кількості визначень аналізованої категорії акцент робиться на тому, що сільськогосподарське страхування є окремим видом (класом) страхування. Цього підходу дотримуються О.Т. Прокопчук, представники Міжнародної фінансової корпорації Групи Світового банку, С. Навроцький, Р. Ітуріос та ін.

Третій та четвертий підходи представлені одиничними визначеннями. Зокрема відповідно до третього підходу сільськогосподарське страхування — це "створення спеціальних фондів" (Г.А. Матвієнко), а четвертий підхід, який представлений визначенням О.В. Кравчук акцентує увагу на тому, що сільськогосподарське страхування — це "сукупність заходів".

Тому, опираючись на думки науковців, подаємо власне бачення означеної категорії. Отже, сільськогосподарське страхування — це цивільно-правові та фінансово-економічні відносини, які виникають у процесі забезпечення страхового захисту майнових інтересів

сільськогосподарських товаровиробників у разі настання певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, що формуються у страховика (перестраховика) шляхом сплати страховальником страхових платежів (премій). При цьому ключовою особливістю сільськогосподарського страхування вважається те, що об'єктами страхування є тільки живі організми (рослини, тварини, аквакультури). В той час як інші об'єкти страхування, які належать сільськогосподарським підприємствам (будівлі, споруди, техніка), не відносяться до класу сільськогосподарського страхування, оскільки можуть бути застраховані іншими договорами тим самим страховиком. На цьому аспекті акцентують увагу представники Міжнародної фінансової корпорації Групи Світового банку [7].

Об'єктивна економічна необхідність використання страхування у сфері сільського господарства визначається недостатніми можливостями ринку та держави у напрямі забезпечення маневреності фінансовими ресурсами сільськогосподарських товаровиробників. Сільськогосподарське страхування, будучи одним з найбільш ефективних засобів управління ризиками, дозволяє стабілізувати доходи сільськогосподарських підприємств, забезпечити захист їх інвестицій, може компенсувати більшу частину витрат на вирощування сільськогосподарських культур і тварин, а також забезпечити гарантію отримання запланованого доходу від виробництва сільськогосподарської продукції.

ВИСНОВКИ

Отже, дослідження економічного змісту та сутності поняття "сільськогосподарське страхування" дало змогу дійти висновку, що на цей момент серед вчених та практиків відсутній єдиний підхід щодо визначення цієї категорії. В рамках статті встановлено, що двома основними підходами до визначення сільськогосподарського страхування є підходи, відповідно для яких сільськогосподарське страхування визначається або як "цивільно-правові (економічні) відносини", або як "окремий вид (клас) страхування". Також виявлено підходи, які акцентують увагу на тому, що сільськогосподарське страхування - це в першу чергу "процес створення грошових фондів" або "сукупність заходів". Однак ці підходи представлені одиничними визначеннями. В результаті проведених досліджень наведено авторське розуміння сутності такої категорії як "сільськогосподарське страхування".

Встановлено, що значення сільськогосподарського страхування полягає у підвищенні ефективності виробництва в аграрному секторі, дозволяє повернути взяті в кредит кошти за рахунок страхового відшкодування в разі настання несприятливої події і полегшує доступ сільгоспвиробників до кредитних ресурсів, що на даному етапі в Україні є дуже важливим.

Література:

1. Страхові послуги: підручник у 2 ч. — Ч. 2 / [Базилевич В.Д., Пікус Р.В., Приказюк Н.В., Моташко Т.П. та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича — К.: Логос, 2014. — 544 с.

2. Алескерова Ю.В. Агрострахование как инструмент управления рисками в сельском хозяйстве / Ю.В. Алескерова // Экономика АПК. — 2014. — № 12 — С. 62—69.

3. Остапенко О.М. Цілеспрямованість категорії "сільськогосподарське страхування" / О.М. Остапенко // Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education. — 2012. — № 29 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer29/826.pdf>

4. Лобова О.М. Теоретичні основи сільськогосподарського страхування / О.М. Лобова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — № 126. — 2011. — С. 58—65.

5. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України прийнятий ВРУ від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

6. Матвієнко Г.А. Управління страховими ризиками при вирощуванні культур в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дисер. — Спеціальність 08.00.04 — економіка та управління підприємствами / Г.А. Матвієнко. — 2009. — 22 с.

7. Кравчук О.В. Становлення аграрного страхування: світовий та вітчизняний досвід / О.В. Кравчук // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. "Фінанси і кредит". — 2011. — № 2. — С. 85—91.

8. Самойлик Ю.В. Агрострахування як інструмент управління ризиками в сільському господарстві / Ю.В. Самойлик // Таврійський державний агротехнологічний університет. — 2012. — № 18. — С. 345—354.

9. Шолойко А.С. Страховий захист виробництва продукції рослинництва від природно-кліматичних ризиків: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 — гроші, фінанси і кредит / А.С. Шолойко; ННЦ "Інститут аграрної економіки" УААН. — К.: Б.В., 2010. — 20 с.

10. Прокопчук О.Т. Особливості страхування аграрних ризиків у країнах світу / О.Т. Прокопчук // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 3. — С. 46—53.

11. Дослідження ринку агрострахування в Україні: "Шляхи підвищення зацікавленості сільгоспвиробників у використанні послуг агрострахування в Україні: думка споживача": Звіт Міжнародної фінансової корпорації (Група Світового банку) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ifc.org>

12. Навроцький С. Концепція розвитку сільськогосподарського страхування [Текст] / С. Навроцький // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2007. — Вип. 97. — С. 45—47.

13. Шинкаренко Р. Международная практика государственного регулирования и лицензирования рынка агрострахования / Р. Шинкаренко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.agroinsurance.com/ru/analytics?pid=18801>

14. Iturrioz R. Agricultural Insurance / Ramiro Iturrioz // Primer series on insurance: global capital markets development department. — 2009. — № 12. — 35 с.

15. Шолойко А.С. Класичні та індексні страхові продукти для галузі рослинництва / А.С. Шолойко // Облік і фінанси АПК. — 2009. — № 3. — С. 161—165.

16. Шолойко А.С. Законодавче забезпечення державної фінансової підтримки страхування виробництва сільськогосподарської продукції у фермерських господарствах / А.С. Шолойко // Економіка АПК. — 2010. — № 12. — С. 94—97.

References:

1. Bazylevych, V.D. Pikus, R.V. Prykaziuk, N.V. Motashko, T.P. and others (2014), Strakhovi posluhy [Insurance services], Ср. 2, Lohos, Kyiv, Ukraine.

2. Aleskerova, Yu.V. (2014), "Agroinsurance as an instrument of risk management in agriculture", Ekonomika APK, vol. 12, pp. 62—69.

3. Ostapenko, O. M. (2012), "Purposefulness category agricultural insurance", Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education, [Online], vol. 29, available at: <http://www.sworld.com.ua/konfer29/826.pdf> (Accessed 08 Feb 2017).

4. Lobova, O. M. (2011), "The theoretical basis of agricultural insurance", Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika, vol. 126, pp. 58—65.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "The security features of agricultural production with state support", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua> (Accessed 08 Feb 2017).

6. Matviienko, H.A. (2009), "Management of insurance risks when growing crops in farms", Ph.D. Thesis, Economy and management of enterprises, Dnipropetrovsk State Agrarian University, Dnipro, Ukraine.

7. Kravchuk, O. V. (2011), "Formation of agricultural insurance: international and national experience", Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia "Finansy i kredyt", vol. 2, pp. 85—91.

8. Samoilyk, Yu.V. (2012), "Agro-insurance schemes as a tool for risk management in agriculture", Taurian State Agrotechnical University, vol. 18, pp. 345—354.

9. Sholoiko, A.S. (2010), "Insurance protection of production of plant-grower from natural-climatic risks", Ph.D. Thesis, Money, finance and credit, National Scientific Centre "Institute of agrarian economics" of UAAS, Kyiv, Ukraine.

10. Prokopchuk, O. T. (2014), "Features of insurance of agricultural risks in the countries", Actual problems of economy, vol. 3, pp. 46—53.

11. The official site of World Bank (2017), "Market Research Ukraine Agri-Insurance "Ways of increasing the interest of farmers to use agricultural insurance services in Ukraine according to consumers'", available at: Market Research Ukraine Agri-Insurance "Ways of increasing the interest of farmers to use agricultural insurance services in Ukraine according to consumers" (Accessed 08 Feb 2017).

12. Navrotskyi, S. (2007), "The concept of agricultural insurance", Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko University. Economy, vol. 97, pp. 45—47.

13. Shynkarenko, R. (2012), "International practice of state regulation and licensing of agricultural insurance", [Online], available at: <http://www.agroinsurance.com/ru/analytics?pid=18801> (Accessed 08 Feb 2017).

14. Iturrioz, R. (2009), "Agricultural Insurance", Primer series on insurance: global capital markets development department. vol. 12, pp. 1—35.

15. Sholoiko, A.S. (2009), "Classic and index insurance products for crop industry", Oblik i finansy APK, vol. 3, pp. 161—165.

16. Sholoiko, A.S. (2010), "Legislative provision of state financial support of insurance of agricultural production on farms", Ekonomika APK, vol. 12, pp. 94—97.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2017 р.